

Nr 201.

Åtkom till riksdagens kansli den 2 juni 1930 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående möjligheterna att utnyttja statens gruvegendom i Västerbotten.

(3:e och 4:e avd.)

Uti två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 28, inom första kammaren av herr *G. Möller* m. fl. och den andra, nr 73, inom andra kammaren av herr *P. A. Hansson* i Stockholm m. fl., har hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheterna att utnyttja statens gruvegendom i Västerbotten och att Kungl. Maj:t därefter för riksdagen framlägga förslag i ärendet.

Till stöd för sitt förslag hava motionärerna anfört följande:

»Den otillräckliga arbetstillgång, som under en längre tid förefunnits i landet och ännu är för handen, gör det till en bjudande nödvändighet att alla möjligheter att öka landets ekonomiskt lönande produktion tillvaratagas. I den mån staten kan medverka härtill utan att åsidosätta sunda ekonomiska principer bör detta givetvis ske.

Från skilda delar av Norrland meddelas om svårigheter att bereda befolkningen en tillfredsställande utkomst. I motsats till på många andra håll i landet, där de produktiva möjligheterna redan synas vara utnyttjade, anses Norrland ännu kunna bjuda på en rik ekonomisk utveckling. Detta gäller alla de områden av näringslivet, vilka baseras på tillvaron av naturtillgångar i dessa trakter, alltså skogsbruk, jordbruk och bergsbruk.

Vad det norrländska *bergsbruket* beträffar pågår som bekant en betydande exploatering för export av i Norrbotten befintliga järnmalmstillgångar. Ett utnyttjande i ännu större skala av dessa tillgångar för försäljning på utlandet torde icke vara ändamålsenligt, och frågan om förädling inom landet av järnmalm från Norrbotten är ännu svävande. Annorlunda är däremot förhållandet med avseende på de i de norra delarna av Västerbottens län under de senare åren gjorda upptäckterna av svavelkis, kopparmalm, guld- och silverförande arsenikmalm ävensom zink- och blymalmer med växlande halter av silver. Malmtillgångarna synas vara förhållandevis betydande och ge löften om tillkomsten av en helt ny Bergslag. Exploateringen av fyndigheterna är för något år sedan påbörjad av ett enskilt bolag, Skellefteå gruvaktiebolag, vilket är ägare till bl. a. Bolidens malmfält. Bolaget har anlagt järnvägsförbindelse mellan detta malmfält och statsbanan Bastuträsk—Skelleftehamn samt vid banans ändpunkt uppfört ett smältverk, Rönnskär,

vilket inom kort kommer att tagas i bruk för sitt ändamål. Den mycket betydande kapitalinvesteringen i gruvföretag, järnvägslinjer och smältverk tyder på högt ställda förväntningar på det västerbottniska bergsbrukets möjligheter.

Inom det till arealen synnerligen vidsträckt malmförande området är staten ägare till åtskilliga fyndigheter dels ensam och dels tillsammans med enskilda gruvintressenter. Statens malmtillgångar anses delvis vara av stort värde och en exploatering ekonomiskt lönande om transportförhållandena nöjaktigt ordnas. Men medan enskilda gruvägare påbörjat brytningen av malmen eller vidtagit anstalter för gruvdrifts igångsättande, har arbetet på statens gruvegendom hittills begränsats till uteslutande geologiska undersökningar.

Vid 1927 års riksdag var frågan om utnyttjande av statens gruvegendom i Västerbotten föremål för riksdagens behandling i anledning av en av Kungl. Maj:t framlagd proposition, nr 230, vilken utmynnade i förslag till ett avtal mellan staten och Skellefteå gruvaktiebolag, enligt vilket staten skulle till gruvbolaget för en tid av 60 år överlåta utnyttjningsrätten av sin ifrågavarande gruvegendom. Propositionen blev emellertid av riksdagen avslagen efter avstyrkande av statsutskottet, som bl. a. anförde:

'Såsom motionsvis framhållits, hava undersökningarna av ovannämnda fyndigheter ännu icke fortskridit så långt, att något mera tillförlitligt begrepp om deras omfattning och värde kunnat vinnas. Att under sådana förhållanden nu fatta beslut för så lång framtid om dispositionsrätten över ifrågavarande gruvegendom synes utskottet icke vara välbetänkt och detta i all synnerhet som staten enligt avtalet skulle bliva så gott som helt utestängd från möjligheten till inflytande över att fyndigheterna på ett rationellt sätt exploateras. Överhuvud hava inga garantier lämnats för att ifrågavarande mineraltillgångar för framtiden nyttiggöras på ett lämpligt sätt. Härtill kommer att grunderna för beräkningen av det staten tillkommande vederlaget för upplåtelsen av gruvfälten synas för staten mindre fördelaktiga.'

I en av de av statsutskottet återopade motionerna, II: 474, hemställdes, förutom om avslag å den kungliga propositionen, om framläggande av nytt förslag till utnyttjande av statens gruvegendom i Skelleftefältet, som bättre än det då föreliggande tillgodosåge statens fiskaliska intressen och gäve staten möjlighet att öva inflytande på gruvegendomens utnyttjande. Denna del av motionsyrkandet blev icke föremål för någon riksdagens åtgärd och hade alltså förfallit. Något nytt förslag om hur statens malmtillgångar skola tillvaratagas har sedermera icke förelagts riksdagen och veterligt icke heller varit föremål för förberedande överväganden.

Då en förändring i läget sedan 1927 i vissa avseenden ägt rum, bör tidpunkten vara inne att på nytt upptaga frågan till behandling. De av Statens geologiska undersökning utförda malmetnings- och undersökningsarbetena ha fortsatt även under de tre sista åren och en överblick i stora drag bör ha vunnits om beskaffenheten av statens gruvegendom. Ett av de skäl,

som anfördes för avslag å 1927 års kungliga proposition, nämligen de då verkställda undersökningarnas otillräcklighet, äger därför icke längre samma styrka. Även på annat sätt har läget förändrats sedan år 1927. I den kungliga propositionen hade frågan om en järnvägslinje från norra stambanan genom det malmförande området väster om denna skjutits undan till en oviss framtid med betonande av att järnvägsfrågan saknade aktualitet. I förutnämnda motion framhölls detta som en svaghet i den kungliga propositionen, enär tillkomsten av järnvägslinjen utgör förutsättningen för att statens gruvegendom överhuvud skall kunna exploateras. Utvecklingen av Skellefteå gruvaktiebolags verksamhet tyder på att järnvägsfrågan rätt snart kommer att tränga sig fram till lösning. Malmtillgångarna öster om stambanan kunna vid ändamålsenlig brytning knappast tillgodose smältverkets hela behov och därtill kommer att en effektiv guldutvinning ur Bolidemalmen uppges vara beroende av att denna malm uppblandas med andra kopparrika malmsorter, av vilka de mera betydande tillgångarna ligga väster om stambanan, alltså inom det område, där en järnvägslinje för malmtransporterna blir erforderlig. Statens fyndigheter innehålla malm av för nyssnämnda blandning lämplig sammansättning och äro delvis gynnsammare belägna än huvuddelen av de enskilda gruvintressenternas fyndigheter med motsvarande malmsorter.

De malmer, som finnas i Västerbotten, äro av mycket olikartad sammansättning. En del av dem äro högvärdiga och ge rikt metallutbyte, för vilket avsättningssvårigheter icke torde föreligga. För biprodukter och en del malmsorter torde däremot avsättning kunna vinnas först genom upparbetande av marknad för dem. Det är känt, att de enskilda gruvägarna ägna mycken omsorg åt denna sak, och de anstalter, som vidtagits för gruvbrytning och malmförädling, tyda på en optimistisk bedömning av hithörande förhållanden. Även gruvägaren staten bör ägna uppmärksamhet åt marknadsläget och dess utveckling och utnyttja de möjligheter till näringslivets förkovran, som tilläventyrs kunna erbjuda sig. I den mån statens gruvegendom kan tjäna detta ändamål, bör den givetvis göras produktiv, och detta är alldeles särskilt påkallat i en tid, då tillvaron av en kännbar arbetslöshet nödvändiggör de största ansträngningar för att bereda medborgarna sysselsättning och utkomst.»

I likhet med motionärerna anser utskottet, att en förnyad utredning rörande de här ifrågavarande fyndigheterna bör komma till stånd. I främsta rummet synes denna böra avse erhållande av en möjligast uttömmande kännedom rörande malmtillgångarnas sammansättning och brytningsvärde samt angående de med en eventuell drift sammanhängande frågorna om kapitalinvestering, transportförhållanden, avsättningsmöjligheter o. s. v. Vidare synes en plan böra utarbetas angående själva formen för fyndigheternas utnyttjande. I detta sammanhang böra olika vägar undersökas och framför allt det sätt och de villkor utredas, på vilka gruvdriften lämpligast kunde överlämnas åt enskilda. Huruvida det förslag till en anordning av sistnämnda art, som innehölls i Kungl. Maj:ts

*Utskottets
yttrande.*

förslag till 1927 års riksdag, bör i huvudsak följas eller icke, må utredningen visa.

Med åberopande av det anförda vill utskottet på det sätt biträda motionärernas yrkande, att utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av herrar Möllers m. fl. och Hanssons i Stockholm m. fl. förevarande motioner, I: 28 och II: 73, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående brytningsvärdet av statens gruvegendom i Västerbotten, ävensom rörande förutsättningarna och formen för utnyttjandet av denna egendom, samt att Kungl. Maj:t därefter för riksdagen framlägger förslag i ärendet.

Stockholm den 2 juni 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzélius, J. L. Widell, O. Bergqvist, J. Nilsson i Malmö, K. V. Rydén, C. I. Asplund, Oscar Olsson, J. G. Walles, K. E. Andersson i Eliantorp, O. A. Ernfors, D. Hansén och K. A. S. Nylander.

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, C. R. Jansson i Falun, S. Bengtsson i Norup, L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson i Blädinge, B. F:son Holmgren, E. J. Wigforss, J. Olofsson i Digernäs, O. E. F. Järte, O. Andersson i Höör, F. V. Sandwall och J. E. Andersson i Ovanmyra.

Reservation

av herrar Nilsson i Malmö, Rydén, Asplund, Oscar Olsson, Walles, Anderson i Råstock, Jansson i Falun, Carlsson-Frosterud, Wigforss och Andersson i Höör, beträffande motiveringen.